

တီဘီရောဂါ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တီဘီရောဂါသည် အဓိက ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး ပြဿနာတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး ၂၀၀၁ - ၂၀၀၆ ခုနှစ် အမျိုးသားကျန်းမာရေးစီမံကိန်းတွင် ဒုတိယဦးစားပေးနှိမ်နင်းရမည့် ရောဂါအဖြစ် သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကြီး၏ ခန့်မှန်းတွက်ချက်မှုအရ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တစ်နှစ်လျှင် လူဦးရေ၏ ၁.၅%ကို တီဘီရောဂါ ကူးစက်ပြန့်ပွားလျက်ရှိရာ နှစ်စဉ်တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားသူ ၁၀၀,၀၀၀ ခန့်ရှိမည်ဟု ခန့်မှန်းပါသည်။ ၎င်းအနက် တစ်ဝက်ခန့်သည် ကူးစက်နိုင်စွမ်းရှိသော သလိပ်ပိုးတွေ့ လူနာများဖြစ်သောကြောင့် တီဘီရောဂါ ဆက်လက် ကူးစက်ပြန့်ပွားလျက်ရှိပါသည်။

တီဘီရောဂါသည် အသက် (၁၅နှစ်မှ ၅၄နှစ်) အတွင်းရှိ အလုပ်လုပ်နိုင်စွမ်းရှိသော လူအုပ်စု များတွင် အများဆုံးဖြစ်ပွားပြီး တီဘီရောဂါလူနာစုစုပေါင်း၏ ၄.၅% ခန့်သည် ခုခံအားကျဆင်းမှုကူးစက် ရောဂါပိုးရှိသူများဖြစ်ကာ၊ ခုခံအားကျဆင်းမှုကူးစက်ရောဂါလူနာများ၏ ၆၀ - ၈၀% ခန့်တွင် တီဘီရောဂါ ပူးတွဲ ဖြစ်ပွားလျက်ရှိပါသည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့၊ ပြည်ထောင်စု တီဘီရောဂါဌာန၌ ပြုလုပ်သော သုတေသနစစ်တမ်းအရ ဆေးမျိုးစုံယဉ်ပါးသည့် တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားမှုနှုန်းမှာ သလိပ်ပိုးတွေ့ လူနာသစ်များတွင် ၁.၂၅% ခန့်ရှိပါသည်။ သို့သော် ၂၀၀၂ - ၂၀၀၃ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံတွင် တီဘီဆေး ယဉ်ပါးမှုလေ့လာခြင်းစစ်တမ်းအရ သလိပ်ပိုးတွေ့ လူနာသစ်များတွင် ၄% နှင့် လူနာဟောင်းများတွင် ၁၅.၅% ရှိကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။

အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံချက်၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားမှု သေဆုံးမှုနှင့် ကူးစက်ပြန့်ပွားမှုကိုလျော့ကျစေခြင်းဖြင့် တီဘီရောဂါသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အဓိကပြည်သူ့ ကျန်းမာရေး ပြဿနာအဖြစ် ဖယ်ရှားပစ်ရန် ဖြစ်ပါသည်။

အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံချက်၏ အဓိကရည်မှန်းချက် အနေဖြင့် ၂၀၀၅ခုနှစ် ကမ္ဘာ့တီဘီတိုက်ဖျက်ရေး ရည်မှန်းချက်ကို ရရှိပြီး ၎င်းအခြေအနေကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းသွားရန် ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းရည်မှန်းချက်များမှာ -

- နှစ်စဉ်သလိပ်ပိုးတွေ့လူနာသစ်များ၏ ၈၅%ကို ပျောက်ကင်းအောင်ကုသပေးရန်၊
- ပြည်သူ့လူထုအတွင်းရှိ ခန့်မှန်းသလိပ်ပိုးတွေ့လူနာများ၏ ၇၀%ကို နှစ်စဉ်ရှာဖွေကုသရန် (ထောင်စုနှစ်ဖွံ့ဖြိုးမှု အညွှန်းကိန်း အမှတ် ၂၃)နှင့်
- မြို့နယ်အားလုံးတွင် အကောင်အထည်ဖော်လျက်ရှိသော တိုက်ရိုက်ကြည့်ရှု အချိန်တိုကု နည်းဗျူဟာ (DOTS) ၏အရည်အသွေးကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းဆောင်ရွက်ရန် တို့ဖြစ်ပါသည်။

ဤရည်မှန်းချက်အရ ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် လက်ရှိတီဘီဖြစ်ပွားနှုန်းနှင့် သေဆုံးနှုန်းကို ထက်ဝက်ကျ အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး သို့မှသာ ၂၀၁၅ခု ထောင်စုနှစ်ဖွံ့ဖြိုးရေး အညွှန်းကိန်း ၂၄ ၏ ရည်မှန်းချက်ကို ဆက်လက်ပေါက်မြောက် အောင်မြင်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

အမျိုးသား တီဘီရောဂါကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးမဟာဗျူဟာများ

- တီဘီရောဂါကို ပြည်သူလူထုမှ ပိုမိုသိရှိနားလည်လာအောင် ကျန်းမာရေးအသိပညာပေးခြင်းကို လူထု ဆက်သွယ်ရေးနည်းလမ်းမျိုးစုံဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ဘီစီဂျီကာကွယ်ဆေးကို အသက်တစ်နှစ်အောက် ကလေးအားလုံးအား ထိုးနှံပေးခြင်း၊
- ကျေးလက်ဒေသ အောက်ခြေအဆင့်အထိ DOTS နည်းဗျူဟာဖြင့် ကုသပေးခြင်း၊
- လူနာအား သလိပ်စစ်ဆေးခြင်းဖြင့် တီဘီရောဂါရှာဖွေခြင်း၊
- တီဘီလူနာအား ဆေးဝါးကုသမှုပေးသကဲ့သို့ တီဘီလူနာနှင့် ထိတွေ့မှုရှိသူများအားလည်း လိုက်လံ စစ်ဆေးကုသမှုပေးခြင်း၊
- လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများကို ပုံမှန်ဆန်းစစ်ခြင်း၊ ကွင်းဆင်းကြီးကြပ်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ကျွမ်းကျင်မှုဆိုင်ရာ ပြည်တွင်းပြည်ပသင်တန်းများပေးခြင်း၊
- ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုလုပ်ငန်းများ ပိုမိုထိရောက်လာစေရန် သုတေသနလုပ်ငန်းများကို တိုးချဲ့ ဆောင်ရွက်ခြင်း တို့ဖြစ်ပါသည်။

အမျိုးသား တီဘီရောဂါ ကာကွယ် နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းအနေဖြင့် အမျိုးသား တီဘီရောဂါ တိုက်ဖျက်ရေး စီမံကိန်း (၂၀၀၆-၂၀၁၀)ကို ၂၀၀၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် စတင်ရေးဆွဲခဲ့ပါသည်။

အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်း၏ အောင်မြင်တိုးတက်မှုများ

အညွှန်းကိန်း	၁၉၉၄	၁၉၉၉	၂၀၀၀	၂၀၀၁	၂၀၀၂	၂၀၀၃	၂၀၀၄	၂၀၀၅
DOTS နည်းဗျူဟာ လွှမ်းခြုံသော လူဦးရေ (%)	၈	၆၅	၈၅	၉၀	၉၅	၉၅	၉၅	၉၅
DOTS နည်းဗျူဟာ လွှမ်းခြုံသော မြို့နယ် (%)	၆	၅၂	၇၁	၈၀	၉၅	၁၀၀	၁၀၀	၁၀၀
လူနာသစ်ရှာဖွေနိုင်မှုနှုန်း (%)	၃၂	၄၃	၅၆	၆၁	၇၀	၇၃	၈၁	၉၃
ရောဂါပျောက်ကင်းမှုနှုန်း (%)	၆၁	၇၄	၇၀	၇၃	၇၄	၇၂	၇၅	-
ကုသမှုအောင်မြင်သည့်နှုန်း (%)	၇၈	၈၂	၈၁	၈၂	၈၂	၈၁	၈၄	-

၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာပေါ်၌ တီဘီရောဂါ ဖြစ်ပွားမှု အများဆုံးနိုင်ငံ (၂၂) နိုင်ငံရှိရာ မြန်မာ နိုင်ငံသည် တစ်နိုင်ငံဖြစ်ပြီး အဆင့်အားဖြင့် “၂” တွင်ရှိပါသည်။ တိုက်ရိုက်ကြည့်ရှု အချိန်တိုကု နည်းဗျူဟာကို ၁၉၉၇ ခုနှစ်မှ စတင်အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ပြီး တဖြည်းဖြည်းနှင့် လွှမ်းခြုံမှု မြှင့်တင်ခဲ့ရာ ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင် ၃၂၄ မြို့နယ်စလုံးကို လွှမ်းခြုံနိုင်ခဲ့ပါသည်။ တီဘီတိုက်ဖျက်ရေးဌာနများတွင် ရက်ခြားဆေးတိုက်ကျွေးခြင်းကို ၁၉၉၉ ခုနှစ် ကတည်းက ဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် Fixed dose combination (FDC) ဖြင့် နေ့စဉ် တိုက်ကျွေးခြင်းနည်းလမ်းကို ပြောင်းလဲခဲ့ပါသည်။ ကမ္ဘာ့ တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးနေ့အခမ်းအနားနှင့် ကမ္ဘာ့တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေး ရက်သတ္တပတ်လှုပ်ရှားမှု များကို ဗဟိုနှင့်ပြည်နယ်တိုင်းအဆင့်တွင် နှစ်စဉ် ပြုလုပ်ခဲ့ရာ ၂၀၀၅ ခုနှစ် မတ်လမှစတင်၍ မြို့နယ်များအဆင့်အထိ တိုးချဲ့ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ ယခုအခါ မြန်မာနိုင်ငံတွင် DOTS နည်းဗျူဟာကို မြို့နယ်အားလုံးတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၊ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့၊ Global Drug Facility (GDF), Japan

Anti- TB Association (JATA), Japan International Co- operation Agency (JICA) and International Union Against Tuberculosis and Lung Disease (Union) တို့ ပူးပေါင်း၍ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ Global Drug Facility မှလည်း ၂၀၀၅ ခုနှစ် ဧပြီလမှ စတင်၍ နောက်ထပ် ၃ နှစ်စာ ဆေးဝါးများပံ့ပိုးမည် ဖြစ်ပါသည်။

**ကျန်းမာရေးဝန်ကြီးဌာန ဝန်ကြီးမှ
၂၀၀၅ ခုနှစ်
ကမ္ဘာတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးနေ့တွင်
အဖွင့်အမှာစကားပြောကြားနေစဉ်**

ကျေးလက်ဒေသများတွင်လည်း အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၊ စေတနာ့ဝန်ထမ်းကျန်းမာရေး လုပ်သားများသည် ကျေးလက်အောက်ခြေဒေသအထိ အဖွဲ့ဝင်များ စည်းရုံး ဖွဲ့စည်းထားသော စေတနာရှင် လူမှုရေး အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည့် မြန်မာနိုင်ငံ မိခင်နှင့်ကလေးစောင့်ရှောက်ရေးအသင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံ ကြက်ခြေနီအသင်းတို့နှင့် ပူးပေါင်းကာ DOTS နည်းဗျူဟာဖြင့် တီဘီလူနာများကို ဆေးဝါးကုသပေးခဲ့ ပါသည်။ တီဘီရောဂါနှင့် အိတ်ချ်အိုင်ဗီရောဂါတို့သည် ပူးတွဲဖြစ်ပွားတတ်သည့်အားလျော်စွာ ရောဂါ နှစ်မျိုးစလုံးအတွက် ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများကို အပြန်အလှန် ပူးတွဲညှိနှိုင်းကာ ဆောင်ရွက် လျက်ရှိပါသည်။ မန္တလေးမြို့တွင် အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်းအနေဖြင့် ခုခံအား ကျဆင်းမှုကူးစက်ရောဂါစီမံချက်နှင့် ပူးပေါင်း၍ “ပေါင်းစည်း အေအိုင်ဒီအက်စ်ရောဂါ စောင့်ရှောက် ကုသခြင်း” စီမံချက်ကို အကောင်အထည်ဖော်လျက်ရှိပါသည်။

**DOTS နည်းဗျူဟာဖြင့်လုပ်ငန်းခွင်တွင်
ဆေးဝါးကုသပေးခြင်း**

ကျန်းမာရေးအသိပညာပေးခြင်း

တီဘီရောဂါ ကာကွယ်နှိမ်နင်းခြင်းလုပ်ငန်းများအတွက် ရန်ပုံငွေကို Global Fund to fight AIDS, TB and Malaria (GFATM) (Phase 1) မှတစ်ဆင့် ၂၀၀၅ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလမှ စတင်၍ ရရှိခဲ့ပါသည်။ စီမံချက်လုပ်ငန်းများကို ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲခြင်းနှင့် ဆန်းစစ်ခြင်းများကို GFATM အထောက်အပံ့ဖြင့် အားဖြည့် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

ယခုအခါ အမျိုးသားတီဘီရောဂါ တိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်းအနေဖြင့် တီဘီရောဂါ ဖြစ်ပွားမှု လေ့လာရေး စစ်တမ်းကို ကောက်ယူလျက်ရှိပြီး ၁၉၉၇ ခုနှစ်မှ စတင်အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သော DOTS နည်းဗျူဟာ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကို တိုင်းတာဆန်းစစ်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။